DWAR IL - ĦOBŻ F' MALTA

minn Guido Lanfranco

Ma niddiskutux ix-xogħol tal-bidwi biex jipprovdi l-qamħ mill-għalqa u bid-dris, u lanqas ix-xogħol tat-taħħan u l-mitħna tiegħu, għax dawn iridu kitba fit-tul; hawn xtaqt nikteb biss xi ħsibijiet dwar il-ħobż f'Malta.

In-nies kienu jixtru d-dqiq għall-ħobż u ikel ieħor. Kienhemm min kellu l-qamħ tiegħu għax kellu l-għalqa, iżda mhux kulħadd kellu l-forn tiegħu fid-dar. Kienhemm djar kbar li kellhom il-forn tagħhom u kienu jaħmu l-ħobż huma, iżda l-biċċa l-kbira tan-nies kienu jmorru għand tal-forn bil-għaġina lesta. Meta kienu jieħdu l-għaġina għand tal-forn, kienu jieħdu ukoll il-ħatab magħhom. Dan kien aktarx ikun xewk u zkuk miġburin mill-kampanja, u kienu jiżawhom ukoll biex isajru fuq il-kenur jew fuq il-fuklar, għax injam u faħam kienu jiswew l-ispejjeż.

Ħobż immarkat

Qabel jagħmlu l-għaġina, kienhemm bosta li jippreferu li joqgħodu jnaqqu d-dqiq fuq il-bejt minn xi frak tal-ġebel li kien jista' jkollu miegħu, għax aħjar milli jiġi mal-ħobż. Meta jaħdmu l-għaġina d-dar u jaqtgħuha biċċiet biex jeħduha għand tal-forn, aktarx li kienu jwaħħlu xi biċċa għaġina kejkna fuq kull ħobża, b'xi forma li jagħrfuha huma, biex meta tal-furnar idaħħal il-ħobż ta' kulħadd fil-forn, wara' l-furnata ikunu jistgħu jagħrfu l-ħobż tagħhom.

Kienu ilestu l-ħobż għal ġimgħa sħiħa. Il-ħobżiet ma kienux ikunu ċkejknin wisq għax inkella jinxfu kmieni. Jekk tibda taqta' l-ħobża mill-ġenb, il-bieba tibqa' ratba aktar fit-tul. Ukoll jekk il-ħobża kienet tinxef, xejn ma kien jintrema', għax kienet tista' ssir pudina tal-ħobż. kif għadha ssir sa 'llum, u ukoll kienet tista' tixxarrab u tidħol għan-nar, u terġa' ssir qisha friska. Hekk kienet issir l-ekonomija fl-imgħoddi, u niftakar ukoll li ommi kienet iġġgħelni nitħan il-ħobż niexef bil-mitħna tal-kafe', biex il-frak tużaħ bħal smid.

Jagħġnu bis-saqajn

Xi fran kienu jagħmlu l-ħobż huma biex jixtruhom in-nies, jew biex il-ħobż jieħdu ħaddieħor bil-karrettun biex iqassam fid-djar u fit-toroq. Sakemm l-għaġina kienet issir għal ftit ħobż, kienet tintgħaġen bl-idejn; iżda meta kien isir ħobż għal għadd ġmielu ta' nies, kienu jgħaġnu l-għaġina b'saqajhom, bħalma kienu jgħasru l-għeneb għall-inbid. Sal-bidu tas-seklu tagħna, dan kien għadu jsir, kif kiteb "E.L.V." fil-ktejjeb "Tagħlim għall-poplu" fl-1903; iżda dan jgħid ukoll li il-gvern kien ħareġ liġi li ħadd ma jista' jbiegħ ħobż magħġun b'dan il-mod. L-għaġina setgħet tinħadem biss bl-idejn jew bil-makni li kienu ġa bdew jintużaw dak iż-żmien.

Kullimkien kien hawn fran jaħmu l-ħobż, fl-imgħoddi, iżda tistaqsu "għaliex hemm l-aktar f'Ħal Qormi?" Jingħad, li fi żmien meta fil-gżejjer tagħna kien hawn il-malarja, kienu jaħsbu

li id-duħħan ikeċċi dak li kien qed iġib il-marda. Fil-fatt, dak iż-żmien ħadd ma kien jaf mnejn tiġi l-marda, iżda sejħulha "malarja" minn "mal" (=ħażin) u arja, li b'kollox kienet tfisser "arja ħażina". Il-gran mastru ta' dawk iż-żminijiet kien ordna li l-furnara kellhom jikkonċentraw il-ħidmiet tagħhom madwar il-Marsa, li kienet tidħol sa Ħal Qormi, biex bid-dħaħen tagħhom iżommu lura l-malarja.

Il-karrettuni tal-ħobż

Il-ħonż kien jitqassam fit-toroq jew fid-djar, minn nies li kellhom il-karrettun, li kienu jitħallsu mill-furnar, jew kienu niesu stess. Karrettuni miġbudin mill-bhejjem kienhemm għamliet diversi, l-aktar komuni fosthom kien ikollhom kaxxa ta' l-injam mgħottija bl-inċerata, iżda kienhemm oħrajn li kellhom żewġ bibien fuq il-kaxxa li jinfetħu il-fuq, wieħed fuq kull naħa. Biż-żmien, bdew isiru karrettuni mill-aktar sbieħ u komdi, biex il-ħobż, mill-ifran imbegħdin mill-irħula u l;-bliet, ikun jista' jitqassam aħjar. Dawn il-karrettuni kienu jkunu kaxxa kbira safra, tingibed minn-żiemel. Ġewwa kellha xkafef għall-ħobż, kaxxa għal-flus, post għall-użini minn wiżintejn sa' l-uqija, u miżien imdendel bil-kfief kbar. Skieken ta' daqsijiet differenti kienu jidħlu ma waħda mill-bibien ta' wara' li kienu jagħlqu l-kaxxa u jissakkru bi stanga. Fuqha kienhemm xifer mad-dawra kollha biex iservi ta' kaxxa mikxufa għal aktar ħobż, u jitgħatta bil-luna jew inċerata. Taħt il-kaxxa kien ikunhemm imdendla il-benniena li fiha kienu jintrefgħu bċejjeċ ta' ikel li minn ħin għall-ieħor kienu jingħataw l;iż-żiemel, li kultant sidu kien idendillu xkora ma' rasu taħt ħalqu, biex jiekol il-ħaxix. Fejn ipoġġi s-sewwieq waqt il-vjaġġ, kien hemm bħal tinda kontra x-xemx ux-xita, u bħala kienhemm oħra wara'. l-ħobż kien kollu jintiżen, għalhekk tal-ħobż kien iżid biċċa ġonta, u id-dar kulħadd jiġġieled għaliha, qisha fiha l-indulġenzi.

Għamliet ta' ħobż

Sa żmien il-gwerra li għaddiet u ftit wara', kien hawn il-ħobż il-kbir il-komuni, li issa nsejħulu ħobż tal-Malti, iżda wkoll kien hawn il-ħobż "tal-Franċiż" li kien ikun maħdum ftit aktar fin, "tal-maħlut" li kien ikun taħlita ta' qamħ u xgħir, "tas-salib" li kien ikun ta' xi ratal b'qoxra safranija mhix daqshekk titqarqaċ, li qabel tidħol tinħema jaqtgħulha żewġ qasmiet salib fuqha, għalhekk tispiċċa b'salib fuqha, u kienhemm ukoll il-ħobż "tal-kexxun", li kien ikun rettangolari, maħdum aktar fin, jixbaħ il-ħobż ippakkjat ta' żmienna. Minbarra dawn kien hemm il-ftira, bziezen, u għamliet oħrajn.

Taħsbux li fl-imgħoddi kulħadd kien juża s-sikkina biex jaqta' il-ħobż. Fid-djar tas-sinjuri jew fejn jgħixu nies ta' ċerta edukazzjoni li addottaw drawwiet minn nies bħalhom fl-Ewropa, kienu jieklu bil-furketta u jaqtgħu bis-sikkina, iżda n-nies tal-kampanja, il-foqra, u min ma kellux xi ftit ta' drawwiet edukati, kienu jieklu l-ikel b-idejhom, ukoll minn xi skutella

kbira, bħal "sjett ta' sirkuża", u wkoll ta' spiss jieklu bilqegħda fl-art. Il-ħobż kien jinqasam bl-idejn biex jittiekel u ta' sikwit jitfettet bċejjeċ fil-kafe', soppa u minestra. Il-ħaddiema li kienu joħorġu minn darhom kuljum biex imorru għax-xogħol, kienu jġorru magħhom is-sorra magħmula minn sarvetta mgħaqqda minn erbat itruf, u fiha kellhom biċċa ħobż jew ikel ieħor; iżda l-ħobż dejjem kienet importanti, u tista' tgħid li l-ħaddiema kollha, sa ftit żmien wara' gwerra, kienu jintasbu fl-art f'xi ħin ta' mistrieħ, u joħorġu nofs ħobża mħaffra mimlija tadam. kappar, żebbugf u x'naf jien, u bil-mus jaqtgħu u jieklu minnha. Din il-ħobż kienet tkun ukoll imħawra biżżejt u l-ħall. Wara' kollox, il-ħobż biż-żejt u t-tadam għadu ikel bnin u appetituż sa żmienna, u aktarx li jibqa' bħala ikel Malti, tant hu hekk, li f"bosta ristoranti u lukandi joffruh bil-għali lit-turisti.

Il-mellusa

Minbarra il-ħobż biż-żejt, konna nieħdu kisra ħobż imħawra mod ieħor ukoll. Fost oħrajn konna nieħdu ħobż biz-zokkor bi ftit inbid fuqha; bis-sonża mħawra bir-randa bi ftit bżar fuqha; midluka bl-irkotta; midluka bil-ħalib ħelu, magħqud tal-bott; bil-kunserva (jiġifieri bil-ġamm) jew "marmalade". Kienhemm ukoll, l-aktar fil-kampanja u fejn kienu jsiru il-ġbejniet, ħobż midluka bil-baqta, jiġifieri ħalib li miegħu kien ikunhemm it-tam jew tames, l-enżima (rennin) meħuda mill-istonku tan-nagħġa, li jgħaqqad il-ħalib u jiġi bħal ġbejna ħafifa, jew irkotta, kif, wara' kollox huwa parti mill-proċess li bih dawn isiru. Hobż bil-baqta kienu jgħidulha mellusa.

Rispett lejn il-ħobż

Missirijietna u ommijietna, fl-imgħoddi kienu jirrispettaw il-ħobż, mhux biss għax kien il-qofol ta' l-għixien, iżda wkoll għax kien magħruf bħala xbiha t'Alla. Meta konna ċkejknin, meta fit-toroq konna nsibu xi biċċa ħobż mormija minn xi tfal, għax fil-logħob ikunu skartaw il-qoxra, konna niġbruha, nbusuha u nwarrbuha fuq xi ħoġor ta' tieqa jew xi rokna fejn ma tintrifisx. Niftakar l-ommi, u bdejt nagħmel bħala jien ukoll, meta tasal biex taqsam ħobża ġdida, kienet tbusa, tagħmel is-sinjal tas-salib fuqha bis-sikkina, u tibda taqta'. Dawn iċ-ċerimonji m'għadhomx isiru, iżda għadni niftakarhom b'ċerta mħabba.

Meta fit-tieni gwerra dinjija ħakimna l-ghaks, il-ħobż kien beda jiġi razzjonat strettrament; mhux biss, fl-eqqel tal-ġuħ beda jsir mhux bid-dqiq, iżda taħlit u taħwid ta' kollox. Bażikament kien isir minn dqiq tal-Kanada li kien ġie mal-"convoy", imħallat ma' patata mgħollija u qamħ ir-rum mitħun qisu nuħħala. Il-ħobż kien ikun tqil u ismar sewwa, kważi iswed; l-ingredjenti kienu normalment jingħataw lill-ħnieżer, iżda ngħid għalija ma kontx nistmerru, anzi konna niġġieldu għalih u ma narmux farka.

Ħidma bis-soldi

Bosta minn dawk li fil-gwerra kienu jaħdmu il-ħobż għadhom ħajjin u jafu kemm kienu jbatu biex jaqalgħu ftit flus. Waħda li kienet tagħmel dan ix-xogħol. qalet li kienu jgħagnu d-dqiq fil-lenbijiet, u meta l-għaġina titla' bil-ħmira, kienu jqegħduha fuq l-ixkaffa mgħottija bl-inċerata biex ma tinxifx, u wara jaqtugħa ħobż ħobż. Minn-lejliet kienu jżommu ftit għaġina tal-ħmira biex l-għada tidħol fil-għaġna. Minn qantar dqiq kienu joħorġu mitt ħobża, u kienu jaħdmu erba' qnatar kuljum; ta' kull qantar dqiq magħġun kienu jieħdu xelin u sold, għalhekk kienu jdaħħlu erba' xelini u erba' soldi kuljum, li jagħmlu xi tnejn u għoxrin ċenteżmu ta' żmienna; veru li l-valur tal-flus inbidel, iżda wkoll għal dak iż-żmien, il-ħlas kien miżeru. Jekk kien jibqagħlhom xi nitfa għagina din kienert issir ftajjar biz-zok-kor, kif konna wkoll nagħmlu d-dar bi ftit dqiq bl-ilma moqlijin.

Fi Frar u Marzu tal-1977 kienhemm strajk tal-furnara u l-bejjiegħa tal-ħobż, minħabba li riedu xi marġini ta' qliegħ aħjar għal xogħolhom. Billi dan l-istrajk dam xi jiem sewwa, il-gvern irrekwiżizzjona xi fran u beda jqassam il-ħobż permezz tal-forzi armati. iżda xorta waħda mhux kulħadd kien jilħaq il-ħobż, għalhekk xi nies tħajru jagħmu l-ħobż huma stess, u bdew joħorġu riċetti, ta' kif tagħmel il-ħobż, fuq il-gażżetti u fuq it-televiżjoni. Ġeneralment ir-riċetta kienet din: kuċċarina zok-kor, ratal dqiq, uqija ħmira, ftit melħ, pinta ilma; ħallat l-ilma fietel maz-zokkor u l-ilma fid-dqiq, ħallihom joqgħodu għal xi ħamsa u tletin minuta (mhux fil-kesħa); għaġinhom, ħallihom xi għoxrin minuta oħra joqgħodu, u wara' daħħal kollox f'nar qawwi (xi erba' mitt grad ċelsju) għal xi għoxrin jew tletin minuta.

Ta' l-imgħoddi għadda, ħadd m'għadu jaqta' u jiżen, spiċċaw il-karrettuni tal-ħobż, għax fil-ħajja li saret aktar mgħaġġla, kellna nbiddlu l-pass għax inkella nibqgħu bil-ġuħ!

-----------------o---oOOOo---o-----------------